

Uppmärksamheten i Sövern. 7. maj.

Minnen: saml.

ACC. N:R M. 9075:1-13.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Aug. Palmgren

Härad: Kinnarvad

Adress:

Socken: Täfvelsås

Berättat av:

Uppteckningsår: 1870-1880.

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om en bonde Bose, som blev mördad. s. 1.

De dödas julotta. s. 4.

Kivalls-historier. s. 9.

Avskrift ur "Fören. Smål.
Minnen":s saml.

ACC. NR. M. 9075 / 1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Aug. Palmgren
Härad: Kinnevalds hd Adress: _____
Socken: Täfvellsås Berättat av Peter Nilsson (se nedan)
Uppteckningsår: omk. 1880 Född år _____ i _____

Uppteckningen rör Bose.

I Stenslanda, en by i Täfvellsås socken af Kronobergs län, Kinnevalds härad, berättas man för man följande historia:

Nere i Södregården bodde fordom en ärlig och ansedd bonde vid namn Bose. Han var rik och dertill förständig, så att han med tiden blef riksdagsman. Bose tyckte ej om adeln och dess herravälde öfver folket, hvarför han stod emot dem på riksdagarne. Kungen höll med Bose och vardi hans vän. I samma socken som Bose bodde på den tiden en adelsman vid namn Ulfsax, herre till Osaby. Denne var af nämnda skäl ovänligt sinnad mot Bose och hade hotat att dräpa honom, om han åter reste till riksdagen. Bose reste emellertid sedan han först gräft ned sitt silfver i en äng på sin gårds ägor. På riksdagen hade han lycka med sig och fick sin mening fram. Då han var färdig att resa hem, talade han om för kungen sitt förhållande till Ulfsax och att

Skriv endast på denna sida!

M. 8075:2

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

denne sagt, att han ej skulle låta honom komma hem med lifvet. Kungen befallde då några af sina soldater att följa med Bose på hemvägen. Bose hade i deras sällskap kommit ^{lyckligt} ända till Ingelstad. Der sade Bose till soldaterna, att de gerna kunde återvända, ty han hade nu ej mera än en half mil hem och vägen var väl känd. De skildes sålunda. Det sista vägstycket Bose hade att färdas gick igenom skogen. I denna hade Ulfsax posterat en soldat, som med hans egen bösse skulle skjuta Bose. Då soldaten märkte Bose, sigtade han på honom, men det klickade. Bose red i gående och sjöng på en psalm. Nu kom han till en grind, som han måste stiga af att öppna, hvarvid han upphörde att sjunga. Då sköt soldaten, och Bose föll död ned. Det säges, att Ulfsax gått hemma på sin gård och väntat att få höra skottet brinna af, och att då han hörde knallen utropat: "Nu skall min näbba." Bose hade en son; han gjorde sak af Ulfsax' brott mot hans fader. Ulfsax bad om förskoning, men sonen svarade: "Om din hals än vore så tjock som en tjurnacke, så skall han af." Ulfsax blef också dömd till döden. Uppgiften om hans afrättning är olika: en säger, att han blef "rullad i en spiketunna", en annan att han blef arkebuserad, en tredje åter, att han dömdes att halshuggas; dock skulle han i alla fall slippa undan döden, om han kunde rida ut genom en spetsgård af soldater som bildade sig på Vexjö torg. Den emellertid,

M. 9075:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som läte honom slippa igenom, skulle sjelf dö i hans ställe. Han skall hafva försökt en gång att rida igenom, men då det aflopp utan framgång, öfverlemnade han sig åt rättvisan. Soldaten, som han lejt till mordet, blef benådad, men kunde ej lefva af ånger, utan dog med sin herre för rättvisans svärd.

Det ställe, der Bose blef skjuten, kallas Bosadam; nära intill ligger den s.k. Bosafällan. Ången, der han grof ned silfvret, lär vara densamma som nu kallas Bosängen.

Min fader, Peter Nilsson, har berättat mig historien.

Avskrift ur " Fören.Smäl.

ACC. NR.

M. 9075:4.

Minnen":s saml.

Landskap: Småland Upptecknat av: Palmgren, Bengt

Härad: Kinnared Adress: .....

Socken: Täfvellså Berättat av (se noten denna sida)

Uppteckningsår: 1870-talet Född år ..... i .....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör Om torparens från Stenlyckorna i Täfvellsås socken och hans hustrus färd till julottan, eller huru de döda fordom firade sin gästtjänst under julnatten.

(Ehuru hentad från Småland har denna saga visserligen icke betydelsen af att vara egendomlig särskildt för denna provins, nej icke ens för Sverige, enär hon i mycket liknar den saga, som på danskt tungomål blifvit upptecknad af Asbjörnsen; men hon torde likväl vara värd att något beaktas, derför att hon enligt hvad hennes sjelfständiga karakter låter förmoda, på intet vis har Asbjörnsens saga att tacka för sin tillvaro. - Den är berättad i slutet av 1870-talet af en inom Täfvellsås bosatt, numera afliden person.)

Ette hva faa ming mönna gaungä talte om, män ja va baan i vään, så bodde dä en gaung få launga, launga tiå sing tebaka en töapare nere i Slåjnlöckona pau samma töap, som Haral Callsons Calle nu rauå om. Han va geftä fåstaus å hade ett päå

Skriv endast på denna sida!

M. 9075:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

pojkatjonka, som va kringsve en tolf trettan aua gamla. Så va dä en gaung en jul, å dä va så kaultt, så dä small i stakana, men likkaväl tötte pojkana, att dä skolle va rolit å komma te köake julotte, å dämäså va di så envetena aut faa sing, att han skolle lätta dom följa mä te köake å lätta moå bli hemma - få dä hade hong loft dom, bara di feck få faa sing - men si dä velle inte faagobben lätta dom; få dä va så kaultt, sae han, så om di komme ut i den fåfåalia köllen, så frose di ihäl. Ho möe di måtte be å fau följa mä, så hjalp dä inte; di lipade å skrek å sae, att di inte tore va hemma sjelfve frau köakan; men si dä va fåstaus faa deras inte räddå fåre, å dämäså brydde han se inte om, dä herana lipade få dä di skolle va hemma. "Moå å ja ska ge oss ut", sae han, "å ni fau bli hemma frau köakan i auå, få ni haa hängt mä ve köake hvarevlie julotte, så länge ja mens, å haa hemma å dä ingen, som taa Eå, så ni haa ingenting å lipa fåre". Men dau skolle moån ha lagt se ut få baanen å bott, att di skolle fau ut te köake, ätte di va så ändtaner om att, å sae att dä nock va bäst om hong blee hemma, få ulla så konne dä kanse hända näen olöcka. Men si gobben va enviså som en tjuå å lätte inte aubatta se mä dä han en gaung hade fauttt föa se. Men pojkana di brauddes pau faa sing å va likka illbattia som han sjelfvä, å näa di nu sau, att di inte i goe konne fau sing velje fram, så satte di se

M. 9075:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

te å seta, så va han inte pau vellkåss vis i staung te å begri-
pa, hva dä va få ena besönnlia främmade menskå allihopa, som va
i köakan; di satt så stella å andaktia, så han konne inte si
dom röra så möe som en fingå; å så sau di så bleka å hyska ut,
så han böajte å bli redit möakräddå. Dä va ingen au dom, som han
kände te, fåst han nock tötte, han velle mennas, att han hade
sitt somlia au dom föa få länge sing tebaka. Å rä som han sto däa
å onrade, hva däa skolle ha å betya, å om han skolle vauja se te
å säta se temå di däre menskåna ella inte, så feck han syn pau
broå sing, som va döå får öfvå tie auå sing. Han va så näa honom
så han konne ha talt honom te, men dä hade han inte hælane te å
göra, utan velle nu bara fåsök å smy se ut. Men rä som de va, så
feck broå hans tak i honom i äamen å veskade te honom å sae, att
dä va di döe, som nu fyrade sing gusstjenst, å dau va dä inte
väat få näen lefvanes te å kom ing i köakan, utan om han velle
behauilla lifvet, så vau dä nock raudliast, att han genast lajade
se ut. Men så kom han te å tänka pau sing stackas gomma, som han
inte hade sitt au deringe, å så ba han broå sing, att han skolle
laj om, så hong mä kom ut mä lifvet. Dä lofte broån honom å göra,
men dau skolle han sjelfvå ställe se ve den nera döån å vänta däa,
tess hong mä ble fåadiå, så di feck kom ut precis pau samma gaung
begge tvau, få jore di inte dä, utan en au dom kom ut fåre den an-

M. 9075:6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i sennet pau, att di skolle lura faa sing å i allafall komma te köake. Å så kom di öfvårens om å vria fram klockan ett stöcke, så di skolle hinga mä å klä pau se å komma te köake te tiss, sing deras faa å moå va gaungena. Å dä passade en au dom pau te å göra, så di inte vaasade att, å näa sing moå deras frampau natten skolle sti opp, så va klockan allaräje fira. Nu väckte hong opp faagobben, å så foat di hade klädt pau se, så ga di se i väj te köakan dä foataste di konne. Näa di hade kommet igönom sköjen å kom opp ^{(store} pau) väjen, så höade di inte au en enda köakemenska, hvacken näen gauare ella körare; å dä tötte di hällå inte va så aatit, ätte di va ute så säjnt, å dämaså raskade di pau, så di skolle komma i tie menstingana te den siste tjensten. Näa di sing kom fram te köakan, så syngtes dä inte en enda menska pau köakebacken, men ette dä va ljust i köakan, likkasom dä pläe va julotte, så trodde di fåstaus, att folket allaräje gautt ing å pau den beskåjden geck di ing i köakan. Gomman hong geck ing stora gaungen, som hong pläe å göra, men gobben han likkasom skämdes fär å lätta si, att han kom te köake så säjnt, å dämaså geck han ing aut dä nera vakenhuset, då di inte skolle komm aut å glo pau honom så möe. Men föaste han kom ingom döän, så böajte dä å söka honom allājles fåfäalit, å han ble så mostolen å så konstiå i hvaa lem, så dä va så näa han hade svemlat. Å så näa han skolle si se om ette plats

M. 9075:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

re, så skolle di döe pau stonnen vaasa, att dä hade vatt näen lefvanes
temä dom, å dau så skolle di utan padon öa den, som ble te sist.
Nu ble han fåstaus rylit räddä gobbastackan, å hade nock helst
vella vatt ute, men så va han kanvetta ängsliå få, hoet dä skol-
le gau få hans gomma, å dämäså stälde han se ne ve döån, som
broå hans hade sagt te honom, å tittade ette henne, om hong inte
snaat hade fautt fonning om fåhauillanet. Dau feck han äntelien si
henne laungt fram i köakan, å dä va en hel hopå spöken, som flöj
omkring henne, men så i däsamma så tötte han, att dä kom nåna stöcken
tocka dära skepnada mot honom sjelfvä å grinade så otäckt å velle
ta tak i honom. Dau grep han i fåfäran ette döraklinkan å for
ut huestupes; men i väre mä han va utkommen, så höade han ett rys-
lit skrik ingifrau köakan. Ette den daen hade han allri näen hel-
seda meå, å sing gomma feck hvacken han ella näen aen si meå; men
pau juledas måen, nåa dä ble dajå å folket kom u köakan, så lau
dä pau hvaa graf en bit au hennes klää.

Avskrift ur "Fören.Smål.

M. 9075:9
ACC. NR. ....

Minnen:s saml.

Landskap: Småland Upptecknat av: Aug. Palmgren

Härad: Kinnareds hd. Adress: .....

Socken: Täfvellsås Berättat av .....

Uppteckningsår: slutt 1870-t. Född år ..... i .....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör Några knallahistorier från Täfvellsås.

Dä va en gaung tre stöckna knalla, som foldes
aut i böjden å saulde knallaty. Men så va den ene au dom möe kvecka-
re å pafektiare (fiffigare) au se än di anre tvau, å allti så
pratade han så pass väl foa se i stuonå, så han fe(ck) jemt rau
mä singa daulighojtä. Di anre tsvau däaimot, som va ojna enfal-
dia stackare, som di väl åsså va di måste knallana, fåsto se
inte pau å lura käringanå så bra å va inte i staung te å fau
sälja ett enda vettanes au sitt knallaty. Dämäså så bloj di kan-
veta fåtrojtäna pau den anre lojingen, som hade en tocken gemenå
tuå, å så kom di åfvorojns begge, att di solle ta å göra se au
mä an den besten. Åsså en måen, ingan han va vaken, to di å stop-
pade an i en skättefallspåse, som di hade lagt se te daen förut
i en stua, å sydde ing an i påsen å baa ne an te sjön få te å
sänk'an. Men så näa di kom ne te sjön, så konne di inte fau hål
pau isen - få si dä va midt i smällkaulle vinton, å di hade inte

Skriv endast på denna sida!

M. 9075:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hatt vet te å ta mä se nåenting te å bösta (slå, knacka) håll mä -
å däafå så lette di knallastackan legga däa i påsen å sprang hem
te gauon, däa di hade vatt om natten, få te å län en yx. Å så
mäan di nu va boate, kom dä en gobbe ne te sjön mä en skock koå,
som han solle vanna. I däsamma så böajte knallen å tralla å röra
pau se i påsen. Dau onrade fåstaus kogobben, hva dä konne va få
en, som lau där i påsen å va så glaa, å så fräjde han, hva han
hette pau i påsen ella hvaa han solle hän. "Joo ja ska te guss-
rike", sae knallen. "Å kossana me ska du te gussrike", sae ko-
gubben, "dit konne ja behöfva komma, ming gamle stackare". - "Ja
bara ta å lös opp påsen dau, så ska ja väl hjelpe de dit ,ess dä
ä så du vell", sjaate knallen. Å så to gobben å knotte (knöt upp,
löste upp) opp påsen pau den beskojden, å då krop knallen u på-
sen, å gobben krop ing i stället; å sing knotte knallen igen på-
sen å lette gobben legga däa. Men sing to knallen alla gobbens koå
å köade au mä. Nää sing di tsvau knallana kom tegakes å fautt tak
i en yx å hade hogget håll pau isen, så kastade di fåstaus ne på-
sen i sjön å va kan veta faalit glaa, få dä di nu va bleäna au
mä den anre rackan, å hade aut gjoat opp, hoet di solle dela hans
stompa se imellan. Men si den gläen han ble inte laungå, som han
sae gobben, nää han drömde, att han kåring holl pau å dö; få
nä di kom te bakes ijojn te gaaon, däa di hade sett losji, så va

M. 9075:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En knalle, som tötte, dä va faalit besjåalit å jemt vanna sing häst, onrade, om dä inte konne gau foa se å vängj an au mä å drecka. Å så lette han bli å vann an pau en ti, å tötte, dä va en rediå hökkti å sleppa dä däana otäcka besjåat. Men så do fåstus hästastackan, få dä han inte fe nået vann. Då tötte knallen, dä va hoen så fåsmädlit, att hästen solle rauka te å dö så däa i brauraket (så der i brådskan, så der plötsligt), presis som han va bleen auvandå mä å drecka, å så sae han: "Ja, bara hästen hade left lite hängå, så solle ja nock ha vängt an au mä å äta mä."

M. 9075'///

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

knallen dää färe dom lifslefvanes å hade fautt tak i en hojlan hopå koå te pau tsöpet. Dau holl di fåstaus pau å ge se lefvanes öfvå knallasaten å trodde, att sjelfve skam re mäaket (Uttryck, vanligt i synnerhet i försäkringar t.ex. Såvida inte sjelfve Skam riå mäaket, så ska ja gör'att - ung.= Såvida ej fan sjelf är med i spelet), å så fräjde di an, hoet i all sing da han va kommen opp u sjön ella hvaa han hade fautt tak i di mönne koåna. "Joo" sae han, "dom hette ja pau sjöbottnen", "ni kan allri tro, hva dää ä godt om koå". Dau tötte den dommaste au di tsvau, dä va en fågaungadt (svordom, liktydigt med förbannadt)bra affää å hoppa ner i sjön å saml'ihop koå å sälja å fåtsäna pengå pau. Å däfå så han ne te sjön ijojn, dä foataste han hingde (impf. av hinna) å hoppade ne igömen samma håll, som di kastat ne kogubben. Den anre, som solle lautas (låtsas, anses) va lite sluare, tänkte, han solle fost si hoet dä to få hans kamerat, ingan han mä vaujade se ne. Men så hade den, som hoppade ne, en nöcklakneppa i den ene näfven, å så näa han kom te bonn, så lau däaväl kanse nåna stena, som nöcklana skringlade (skramlade, klingade) imot; å näa nu den anre, som sto oppe pau isen, fe höra dä däana skringlanet, så skrek han te: "Nu ming schäcken (svordom) fe ecke han tak i själlekoen; nu fau ja lofvå (måste) skynga me ne, så han inte taa alla koånå" å mä däsamma så hoppade han ne i gömen hålet han mä.

M. 9075. 3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dä va en gaung tswau knalla, som va möe goa vännå.
Så do den ene au dom, å den anre han lette begrafv'an mä stoå
hökki. Å så nää presten hade kastat joå pau an å han va begraf-
ven, så fräjde knallen presten, om han konne se (säga), hvaa den
döe knallen va kommen, om han va i hemlen ella hellvetet. Få te
å inte bedröfva den stackas knallen, så sjaate presten, att han
trodde, han va i hemmelriket. "Ja, dä ä dä samma", sae knallen,
"få fau han inte mat å bränving så möe han tya mä å granna fleckå,
dää han ä, så ta me tjufvingen (svordom) haa vi homen te bakes häa
å дәa ingan moana kväll".